

ЮВІЛЕЙ

ПРОФЕСОРУ ДМИТРУ ДАНИЛЮКУ – 70

Федака С. Д. (Ужгород)

Дмитро Дмитрович Данилюк – яскрава постать серед сучасних закарпатських істориків. Це великий патріот свого краю, міцно залюблений у нашу неповторну історію. Він народився 19 вересня 1941 р. наймолодшим з п'яти дітей у селянській родині. 1965 р. закінчив істфак Ужгородського університету, після чого вчителював у с. Кам'янка Очаківського району Миколаївської області, а згодом – директор Вільхівці-Лазівської восьмирічки на рідній Тячівщині. Його дружина – Ганна Данилюк, стала відомою в краї журналісткою і надійною опорою своєму чоловікові, помічницею у підготовці до друку його численних монографій. Разом виховали трьох дочок. Але то вже пізніше. Поки же, закінчивши аспірантуру, він обраний 1971 р. старшим викладачем підготовчого відділення УжДУ. 1975 р. перейшов на кафедру історії СРСР, згодом – на утворену зусиллями проф. М. В. Трояна кафедру історії України, де працює понині. У 1980–1982 рр. завідував підготовчим відділенням університету. З кінця 2000 р. очолив в Ужгородському університеті кафедру історії України. Велика увага у навчально-виховній роботі кафедри надається викладанню та популяризації крайової історії та історіографії. Д. Данилюк переконливо

доводить, що без праць місцевих істориків минулого українська історіографія буде принципово неповною. Його зусиллями закарпатські постаті стають все активніше представленими на сторінках загальноукраїнських підручників. Зокрема, у сучасному підручнику з історії української педагогіки відображено з посиланням на праці Д. Данилюка виховні ідеї Йоанікія Базилевича.

Написана ще 1990 р. разом з В.Льком брошура “З історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму” кілька років служила основним посібником для вивчення історичного краєзнавства у школах і вузах області. У розвиток її з'явилися книжки про Олександра Духновича (1993), Юрія Венеліна-Гуцу (1995) і Михайла Лучкая (1995), “Історія Закарпаття у біографіях і портретах” (1997), що містить близько тридцяти нарисів, “Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.)” (1999), “Історична думка на Закарпатті епохи національного відродження (кінець XVIII – середина XIX ст.)” (2009). А ще Д. Данилюк автор окремих параграфів у 3-томних “Нарисах історії Закарпаття” (1993–2003).

2002 р. з ініціативи Д. Данилюка проведено міжнародну конференцію до 200-річчя від дня народження Ю. Гуци-Венеліна. 2003 р. кафедра історії України була співорганізатором масштабної конференції до 200-річчя найвидатнішого закарпатського будителя О. Духновича. До неї вийшло аж вісім книжок, присвячених постаті Будителя, до підготовки цілого ряду з них був безпосередньо причетний Д. Данилюк. 2004 р. уперше в історії нашого краю вийшло міжнародне довідково-біографічне видання “Закарпаття. Хто є хто”. У ньому містяться подані Д. Данилюком біографії чотирьох видатних будителів нашої землі, які фактично і відкривають видання. Відтак конференції, присвячені закарпатським будителям, стали традиційними і проводяться кафедрою фактично щороку.

Таким чином, дослідник, що починав як історіограф широкого профілю (кандидатська дисертація присвячена радянській історіографії Закарпаття, докторська – розвиткові історичної науки на Закарпатті у дорадянську добу) поступово еволюціонує у бік історичної біографістики. Цей напрямок зараз є одним з провідних в історичних студіях, зокрема у Києві створено Біографічний дослідницький центр, а Інститут історії НАН України видав перший том “Енциклопедії історії України”, лев'ячу частку якої складають саме біодовідки. Великий інтерес

до цієї тематики виявляє і широкий читач. Останніми роками в Україні стали популярними видання, де у цікавій формі викладаються короткі біографії видатних діячів історії і культури. Закарпаття, завдяки Д. Данилюку, стало одним з флагманів у виданні подібних книжок. Тепер закарпатці можуть певною мірою проникнутися словами, сказаними колись митрополитом Іларіоном Ярославу Мудрому: “Не в худій і убогій країні живеш, а у знаній в усіх кінцях світу”. Поки-що подібної монографії немає жодна інша область України. Ужгород випередив такі поважні історичні центри науки, як Львів, Харків чи Київ.

Д. Данилюк – незмінний член редколегії книжкової серії “Письменство Закарпаття” видавництва “Закарпаття” та редколегії і титульний рецензент багатьох наукових видань. Він же автор вступної статті до виданої у цій серії багатотомної “Історії карпатських русинів” М. Лучкая (щойно вийшов з друку її останній, шостий том), укладач покажчиків-коментарів до III–VI томів, окремої передмови до V тому. Постаті М. Лучкая професор присвятив цілий ряд розвідок, серед іншого – і рецензії на кожний з томів його “Історії”, по мірі того, як вони виходили з друку. Саме Д. Данилюк став невтомним популяризатором творчої спадщини цього різнобічного вченого, завдяки чому вона повертається до нас. Це вдало відмітив відомий знавець спадщини М. Лучкая Ю. М. Сак: “Ось чому пам’ять про Михайла Лучкая передається на Закарпатті від роду в рід, від покоління до покоління. І мене тішить, що нинішній закарпатський учений Ужгородського університету, в якому я трудився 30 літ, з розумінням ставиться до своїх попередників, шанує і примножує їх здобутки, несе до читача невмирущу спадщину видатного земляка доби європейського Просвітництва Михайла Лучкая” (Михайло Лучкай – патріарх Закарпатської історіографії. – Ужгород, 1995. – С. 5). Д. Данилюк віддав належне і такому історику як В. Гаджега, перевидавши у 2000 р. факсимільним способом його біографічний нарис “Михаил Лучкай. Житєпис и творы” (Ужгород, 1929). На жаль, поки що лишається неперевиданим двотомник церковних проповідей М. Лучкая, які самі по собі є цікавим історичним джерелом про Закарпаття 1820-х – початку 1840-х років.

2000 р. Д. Данилюк доклався до публікації перевидання знаменитого бібліографічного покажчика М. Лелекача та І. Гарайди, що вперше побачив світ ще 1943 р. і давно став бібліографічною рідкістю. 2002 р. він видав до організованої ним Венелінської конференції збірник історичних праць Ю. Венеліна-Гуци, які до того практично жодного разу не видавалися, тому й не були відомі сучасному читачеві. Лише після цього у Москві було перевидано в 2004 р. працю Ю. Венеліна “Древние и нынешние словене”. Так

започаткувалася нова серія – історичних праць наших будителів. 2003 р. вона продовжилася томом історичних праць О. Духновича. 2005 р. у цій же серії Д. Данилюк підготував збірник праць І. Орлая та документів про нього (Іван Семенович Орлай. З наукової спадщини. – Ужгород, 2005, 2007).

Значною джерельною основою відзначається згадувана монографія “Історична думка на Закарпатті в епоху національного відродження”. Завдяки науковим пошукам Д. Данилюк значно розширив діапазон наукової і культурно-освітньої діяльності І. Базиловича і М. Лучкая. На основі виявленого листування І. Базиловича з цензором Г. Тарковичем, дослідник показав складний шлях до виходу у світ його праці “Короткий нарис фундації Федора Корятовича...” Заслуговує на увагу введення в науковий обіг досі невідомих листів і М. Лучкая, зокрема до керівництва Мукачівської єпархії з повідомленням про завершення написання “Історії карпатських русинів” та з проханням сприяти її виданню. А його звіти про стан шкільної освіти, літератури, мови та спроба заснувати газету – яскраве свідчення піклування М. Лучкая за долю свого народу. За період його керівництва на кафедрі виконано і захищено 14 кандидатських дисертацій.

Загалом у доробку історика 9 окремих видань, 5 збірників з історіографічної спадщини та близько 300 наукових і науково-популярних статей з крайової історії. Під його керівництвом захищено п’ять кандидатських дисертацій – В. Міщанина, І. Бабинець-Скиби, О. Ткачук-Ферков, М. Кашки, Н. Капітан-Світлиць. Четверо з цих вихованців професора працюють в УжНУ, одна у Закарпатській філії Славистичного університету. Почавши керувати ще кількома дисертантами, професор згодом шляхетно передавав керівництво своїм молодшим колегам – аби набиралися досвіду.

Фактично завдяки Д. Данилюку відбувається вписування закарпатських істориків і загалом інтелектуалів минулого у широкий загальноукраїнський контекст – через статті в “Українському історичному журналі”, виступи на всеукраїнських конференціях тощо. Повільно, поступово, але через зусилля Д. Данилюка ці прізвища входять до підручників і посібників, що видаються у найбільших вузівських центрах України. При підготовці видання збірника “Історіографічні дослідження в Україні” (Вип. 12. – К., 2003) директор Інституту історії України НАН України академік В. А. Смолій звернувся саме до Д. Данилюка з проханням подати статтю про М. Лучкая. Цією статтею і відкривається названий збірник (с. 5–30). Завдяки автору ім’я М. Лучкая прозвучало і на Всеукраїнській науковій конференції у Харкові 15–17 листопада 1995 р., матеріали якої також видані окремим збірником “Історична наука на порозі XXI сто-

ліття: підсумки та перспективи” (Харків, 1995. – С. 275–279). Його праці знайшли достойне визнання серед провідних українських вчених. Один із них, професор Острозького національного університету “Києво-Могилянська Академія”, М. П. Ковальський у рецензії на працю “М. Лучкай – патріарх закарпатської історіографії” відзначив, що вона є “працею кваліфікованого дослідника української історіографії докторського рівня, яких в Україні дотепер, на жаль, маємо обмаль. Дослідження Д. Данилюка принесе велику користь не тільки закарпатській, але і всій громадськості незалежної України” (Закарпатська правда. – 1996. – 23 січня). На праці Дмитра Данилюка посилаються провідні українські історіографи – Я. С. Калакура (Київ), С. А. Копилов (Кам’янець-Подільський), В. В. Кравченко (Харків), В. В. Масненко (Черкаси) та ін.

Його дослідження позитивно оцінили і зарубіжні вчені. Так, словацька вчена О. Рудловчак тепло відгукнулася на його монографію “Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – середина XX ст.)”. На її думку – “Це Біблія карпатознавства”. Сумлінно з широкою обізнаністю укладене Святе письмо закарпатських русинів... сучасник наш “воочію” може переконатись в тому, яка слава і багата спадщина нашого духу...” (Науковий вісник Ужгородського державного Університету. Серія: Історія. – Вип.. 5. – Ужгород, 2000. – С. 54). Цілком підтримуємо висновок і самого Д. Данилюка: “Справді дивовижним був, є і залишиться у віках факт, що маленьке, розташоване на далекій периферії від європейських наукових центрів, Закарпаття на зламі XVIII – XIX і першій половині XX ст. дало цілу плеяду вчених європейського рівня, імена яких стали б окрасою будь-якої історичної нації” (“Історія Закарпаття в біографіях і портретах”. – С. 253).

Праць і учнів могло би бути ще більше, якби не напружена адміністративна робота – з 9 січня 2001 р. і понині Д. Данилюк очолює кафедру історії України УжНУ. За ці одинадцять років роботи було непочатий край – забезпечення курсу історії України на всіх факультетах УжНУ (а їх вже 18), перехід від традиційної організації навчання до кредитно-модульної системи (болонський процес), а у зв’язку з цим оновлення усієї навчально-методичної документації, складання відповідних пакетів методичок для семінарських занять, білетів та інших розробок, перехід до тестової системи оцінювання знань – і так щороку щось нове, може, і не завжди виправдане, але завжди обов’язкове для виконання. Також Д. Данилюк очолює кафедральну комісію по прийому до аспірантури і по прийому кандидатського мінімуму, часто включається до складу Державної Екзаменаційної Комісії. А минулого року він у співавторстві з В. Міщанином видав 125-сторінкову історію рідної кафедри.

За тривалу і плідну роботу Д. Данилюк нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня (2006), Почесними грамотами Міністерства освіти України (1995), Закарпатської обласної ради та ректорату УжНУ. На засіданні Вченої ради УжНУ 18 жовтня 2011 р. Д. Данилюку урочисто присвоєно почесне звання “Заслужений професор УжНУ”. Головною же нагородою ювіляра є, за його власним визнанням, відродження славної пам’яті про наших предків, котра поволі стає надбанням усе ширших мас.

Все вищесказане – це лише окремі штрихи до багатогранної наукової і навчально-методичної роботи вченого. Вона всебічно відображена у його біобібліографічному покажчику, який побачив світ у 2011 р. Щиро бажаємо Вам, шановний Дмитре Дмитровичу, міцного здоров’я, великого щастя, нових ужинок на ниві історичної науки.